

NVAO • NEDERLAND

TOETS NIEUWE OPLEIDING

ASSOCIATE DEGREE

AD AGRO, FOOD EN LEEFOMGEVING

HAS green academy

ADVIESRAPPORT

15 APRIL 2024

Inhoud

1	Procedure NVAO	3
2	Nieuwe opleiding	4
	2.1 Algemene gegevens	4
	2.2 Profiel	4
	2.3 Panel	4
3	Oordeel	5
4	Sterke punten	6
5	Aanbevelingen	7
6	Beoordeling	8
	6.1 Standaard 1: Beoogde leerresultaten	8
	6.2 Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	9
	6.3 Standaard 3: Toetsing	11
	6.4 Graad	13
	6.5 Opleidingsnaam	13

1 Procedure NVAO

Het succesvol doorlopen van een procedure toets nieuwe opleiding (TNO) is een voorwaarde voor erkenning door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). Pas na deze kwaliteitstoets kan de instelling de bij de opleiding behorende wettelijk beschermde getuigschriften of diploma's afgeven.

De procedure voor een nieuwe opleiding is iets anders dan voor bestaande opleidingen die al zijn geaccrediteerd. Een TNO is een *plan*beoordeling. Na accreditatie valt ook de nieuwe opleiding onder de reguliere accreditatieprocedure.

Een NVAO-panel van deskundigen toetst de kwaliteit van de nieuwe opleiding tijdens een locatiebezoek aan de universiteit of hogeschool. Een discussie tussen *peers* vormt de basis van de beoordeling en resulteert in een adviesrapport. Informatie over de invulling van het locatiebezoek en een overzicht van het bestudeerde materiaal zijn opvraagbaar bij de NVAO.

De beoordeling is gebaseerd op de standaarden zoals beschreven in het Beoordelingskader voor de beperkte toets nieuwe opleiding van de NVAO (Stcrt. 2019, nr. 3198). Over de standaarden geeft het panel een gemotiveerd oordeel op een driepuntsschaal: voldoet, voldoet ten dele of voldoet niet. Vervolgens geeft het panel een gemotiveerd eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding, ook op een driepuntsschaal: positief, positief onder voorwaarden, of negatief.

Dit adviesrapport bevat de bevindingen, overwegingen en oordelen van het panel alsook de sterke punten en aanbevelingen. Op basis van dit rapport neemt de NVAO een accreditatiebesluit. Een beknopt adviesrapport is eveneens beschikbaar. De NVAO publiceert beide rapporten.¹

Meer informatie over de NVAO-werkwijze en de (tijdelijke) TNO-procedure is te vinden op www.nvao.net.

---

¹ <https://www.nvao.net/nl/besluiten>

2 Nieuwe opleiding

2.1 Algemene gegevens

Instelling	HAS green academy
Opleiding	Associate degree Ad Agro, Food en Leefomgeving
Varianten	Voltijd: Ja. Deeltijd: Nee. Duaal: Nee.
Graad	Associate degree
Afstudeerrichtingen	-
Locaties	s-Hertogenbosch
Studieomvang	120 EC ²

2.2 Profiel

HAS green academy (HAS) is een groene hogeschool die op dit moment tien hbo-bacheloropleidingen verzorgt. Het onderwijs wordt verzorgd op twee locaties: 's-Hertogenbosch en Venlo. De hogeschool telt zo'n 3.100 studenten. De HAS wil een kennisinstelling zijn voor het groene domein en zodoende bijdragen aan een toekomst met genoeg gezond voedsel in een gezonde leefomgeving. De HAS heeft in dat kader drie zwaartepunten benoemd: 'Gezonde leefomgeving', 'Gezonde voedselproductie' en 'Gezonde voeding en gezond leven'.

De nieuwe Ad-opleiding 'Agro, Food en Leefomgeving' is de eerste Ad-opleiding die binnen de HAS is ontwikkeld. De opleiding valt binnen de HAS onder het cluster Leefomgeving & Natuur. Dit cluster verzorgt op dit moment meerdere hbo-bacheloropleidingen, waaronder de verwante bacheloropleiding Management van de Leefomgeving. Met de nieuwe Ad-opleiding wil de hogeschool inspelen op de behoefte in het werkveld aan professionals die kunnen bijdragen aan een gezonde, duurzame en klimaatbestendige inrichting van de leefomgeving. De tweejarige, voltijdse opleiding zal worden aangeboden op de locatie 's-Hertogenbosch.

2.3 Panel

Samenstelling

- Dr. Roland van der Poel MBA (*voorzitter*), directeur Rotterdam Academy;
- Dr. Elles Bulder, lector Leefomgeving in Transitie, Hanzehogeschool;
- Mr. Henriette Graveland MA, strategisch adviseur Waterschap de Dommel;
- Maaïke Cox MSc, Teamleider Team Plant, Dier en Natuur Aeres Hogeschool Almere;
- Idris in 't Hof (*student-lid*), student Bachelor SPH/Social Work aan de Hogeschool Utrecht.

Ondersteuning

Anne-Lise Kamphuis (secretaris)

Carina Schaafsma (NVAO beleidsmedewerker en procescoördinator)

Locatiebezoek

28 februari 2024, HAS green academy, s-Hertogenbosch

---

² European Credits

³ Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs

3 Oordeel

Het NVAO-panel oordeelt positief over de kwaliteit van Ad Agro, Food en Leefomgeving van de HAS green academy. De opleiding voldoet aan de drie standaarden van het NVAO-kader voor de beperkte toetsing.

De opleiding heeft volgens het panel een sterk beroepsprofiel uitgewerkt. De opleiding beoogt studenten op te leiden tot professionals die de leefomgeving zodanig kunnen inrichten en beheren dat die klimaatbestendiger, gezonder en duurzamer wordt en blijft. Daarbij richt de opleiding zich op de groene, openbare buitenruimten in stedelijke gebieden. De opleiding bereidt studenten voor op functies zoals werkvoorbereider, adviseur, assistent projectleider en technisch ontwerper bij onder meer (groene/civiele) aannemers, woningbouwcorporaties, gemeentes en (ecologische) adviesbureaus. De vijf eindkwalificaties zijn goed geformuleerd en verder uitgewerkt in twaalf leeruitkomsten. De eindkwalificaties en leeruitkomsten passen volgens het panel goed bij het Ad-niveau.

De opleiding sluit volgens het panel goed aan bij de behoeften van studenten die zich verder willen bekwamen in dit vakgebied, maar een vierjarige bacheloropleiding te lang en/of te theoretisch vinden. Ook sluit de opleiding goed aan bij de behoeften van het werkveld. Het werkveld is sterk betrokken geweest bij de ontwikkeling van de opleiding. Er is in het werkveld behoefte aan professionals die praktisch kunnen denken en tegelijk de grotere context kunnen overzien. Zodoende kunnen zij de schakel vormen tussen functies op uitvoerend niveau en functies op planmatig en strategisch niveau.

Het curriculum is overzichtelijk opgebouwd aan de hand van twee duidelijke leerlijnen (vakinhoud en professionele ontwikkeling), waarbij alle leeruitkomsten meerdere keren aan de orde komen. De opbouw in complexiteit door het curriculum heen is goed zichtbaar. De onderwijsleeromgeving is zeer praktijkgericht vormgegeven, met gevarieerde werkvormen en veel aandacht voor praktijklere. Het panel waardeert de wijze waarop het werkveld betrokken wordt bij de opleiding, onder meer door gastlessen, excursies en in de stages. Stages spelen gedurende de gehele opleiding een belangrijke rol. Met behulp van trialoggesprekken wordt goede afstemming tussen de student, de coach vanuit de opleiding en de stagebegeleider vanuit het bedrijf gerealiseerd. In de opleiding is veel aandacht voor de persoonlijke en professionele ontwikkeling van studenten. Studenten worden gedurende de opleiding begeleid door een coach, zowel individueel als in groepsverband (leerteams). Het onderwijs wordt verzorgd door een enthousiast docententeam dat zowel vakinhoudelijk als didactisch bekwaam is.

De toetsing is volgens het panel goed vormgegeven. Er is gekozen voor toetsvormen die passen bij het praktijkgerichte karakter van de opleiding, zoals beroepsproducten en portfolio's. Studenten worden helder geïnformeerd over de toetsen en wijze van beoordeling. De opleiding hanteert passende werkwijzen om de kwaliteit van toetsing en beoordeling te verhogen, waaronder regelmatige kalibratie en de inzet van het vierogenprincipe bij de ontwikkeling van toetsbeschrijvingen en beoordelingsformulieren en bij de beoordeling van de Meesterproef. De examencommissie hanteert een passende werkwijze om de kwaliteit van toetsing en beoordeling te borgen.

Het panel concludeert dat de opleiding een sterk beroepsprofiel heeft ontwikkeld en daarbij passende eindkwalificaties heeft geformuleerd. Beide zijn goed afgestemd op de behoeften van het werkveld. Het curriculum is overzichtelijk vormgegeven. In de onderwijsleeromgeving komt het praktijkgerichte karakter van de opleiding goed naar voren. Er is veel aandacht voor de begeleiding van studenten. Het onderwijs wordt verzorgd door een enthousiast en gekwalificeerd docententeam. De toetsing is goed vormgegeven en er zijn adequate procedures voor het borgen van de kwaliteit van toetsing en beoordeling. De examencommissie speelt hier een belangrijke rol in.

Standaard	Oordeel
1. Beoogde leerresultaten	Voldoet
2. Onderwijsleeromgeving	Voldoet
3. Toetsing	Voldoet
<i>Eindoordeel</i>	<i>positief</i>

4 Sterke punten

Het panel constateert de onderstaande sterke punten:

1. Beroepsprofiel – De opleiding heeft een sterk beroepsprofiel uitgewerkt dat goed aansluit bij het Ad-niveau en de behoeften van het werkveld.
2. Curriculum – Het curriculum is overzichtelijk opgebouwd aan de hand van twee leerlijnen. Er is een duidelijke opbouw in complexiteit gedurende de opleiding.
3. Praktijkgerichte insteek – De onderwijsleeromgeving is sterk praktijkgericht vormgegeven, met veel aandacht voor praktijkleren, onder meer in de vorm van stages. Het werkveld speelt een belangrijke rol bij de vormgeving van de onderwijsleeromgeving.
4. Studentbegeleiding – Er is veel aandacht voor de persoonlijke en professionele ontwikkeling van studenten, onder andere door de individuele en groepsgewijze begeleiding door de coach.
5. Docententeam – Het onderwijs wordt verzorgd door een enthousiast, gedreven en goed gekwalificeerd docententeam.
6. Toetsprogramma – De opleiding zet gevarieerde toetsvormen in die goed passen bij de praktijkgerichte insteek van de opleiding en bij het Ad-niveau.

5 Aanbevelingen

Met het oog op de verdere ontwikkeling van de opleiding doet het panel een aantal aanbevelingen. Deze aanbevelingen doen geen afbreuk aan het positieve oordeel over de kwaliteit van de opleiding.

1. Werkveldcommissie – Breid de werkveldcommissie uit met vertegenwoordigers van overheidsorganisaties (zoals gemeentes en waterschappen) en projectontwikkelaars.
2. Leeruitkomsten – Formuleer de leeruitkomsten, met name die rond vakmanschap, meer specifiek voor de context van de beroepspraktijk in het groen-blauwe domein.
3. Diverse instroom – Besteed meer aandacht aan het doordenken van de wijze waarop de verschillende groepen die instromen optimaal ondersteund kunnen worden in hun leerbehoeften.
4. Professionalisering docenten – Besteed structureel aandacht aan de professionalisering van de docenten op het gebied van het Ad-niveau, mede gezien het feit dat dit de eerste Ad-opleiding binnen de hogeschool is.
5. Rol van stagebegeleiders in beoordeling Meesterproef – Zorg voor een uitgebreidere instructie voor en afstemming met de stagebegeleiders, om de kwaliteit van hun adviserende rol in de beoordeling van de Meesterproef te borgen.
6. Professionalisering examencommissie – Implementeer het gepresenteerde professionaliseringsplan voor de examencommissie met betrekking tot het Ad-niveau voorafgaand aan de start van de opleiding. Zo kan de examencommissie haar onafhankelijke positie innemen in het borgen van de kwaliteit van de toetsing en het eindniveau van de Ad-opleiding.

6 Beoordeling

6.1 Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Oordeel

Voldoet.

Bevindingen en overwegingen

Beroepsprofiel

Het panel is van mening dat de nieuwe Ad-opleiding Agro, Food en Leefomgeving van de HAS green academy (HAS) een sterk beroepsprofiel heeft uitgewerkt. Het informatiedossier geeft aan dat de opleiding beoogt studenten op te leiden tot professionals die de leefomgeving zodanig kunnen inrichten en beheren dat die klimaatbestendiger, gezonder en duurzamer wordt en blijft. Daarbij richt de opleiding zich op de leefomgeving in stedelijke gebieden: de groene openbare ruimte, waaronder groen in de wijken, rondom gebouwen, parken en bedrijventerreinen. De opleiding bereidt studenten voor op functies zoals werkvoorbereider, adviseur, assistent projectleider en technisch ontwerper bij onder meer (groene/civiele) aannemers, woningbouwcorporaties, gemeentes en (ecologische) adviesbureaus.

Met deze opleiding wil de HAS aansluiten bij de behoeften van het werkveld en bij die van studenten. In de gesprekken legde de opleiding uit dat er een groep studenten is die graag verder wil studeren, maar voor wie een vierjarige bacheloropleiding te lang en/of mogelijk te moeilijk is. De Ad-opleiding biedt deze studenten een mogelijkheid om zich te bekwalen in dit vakgebied op een manier die bij hen past. Het panel onderschrijft de toegevoegde waarde van de nieuwe Ad-opleiding vanuit het perspectief van de studenten.

Eindkwalificaties

De beoogde leerresultaten zijn uitgewerkt in vijf eindkwalificaties: vakmanschap, communiceren & verbinden, samenwerken, onderzoekende houding en persoonlijk leiderschap. De eindkwalificaties zijn verder gespecificeerd in twaalf leeruitkomsten. De eindkwalificaties en bijbehorende leeruitkomsten zijn in het onderwijsplan vertaald naar een Body of Knowledge and Skills (BoKS). In het onderwijsplan zijn de eindkwalificaties gerelateerd aan het Ad-niveau zoals omschreven in de Dublin descriptoren en aan de descriptoren voor niveau 5 van het Nederlands Kwalificatieraamwerk (NLQF). Het informatiedossier maakt tevens duidelijk hoe de eindkwalificaties zich verhouden tot de eindkwalificaties van een verwante opleiding op het NLQF-niveau 4 enerzijds (de mbo-4 opleiding 'Opzichter/uitvoerder Groene Ruimte') en het NLQF-niveau 6 anderzijds (de hbo-bacheloropleiding 'Management van de Leefomgeving').

Het panel vindt dat de eindkwalificaties adequaat zijn geformuleerd en goed passen bij het Ad-niveau. Het panel waardeert de keuze van de opleiding om zich te richten op de tweede helft van het planproces, namelijk de ontwerpfasen (deels), voorbereidingsfase, realisatiefase, nazorgfase en beheerfase. De eerdere fasen (waaronder de initiatiefase en definitiefase) worden buiten beschouwing gelaten, wat volgens het panel goed aansluit bij het Ad-niveau en het beroepsprofiel. De leeruitkomsten, met name de leeruitkomsten gerelateerd aan vakmanschap, kunnen volgens het panel nog wel meer worden toegespitst op het beoogde werkveld. Ze zijn nu erg generiek geformuleerd. Het panel adviseert de opleiding om deze meer specifiek voor de context van de beroepspraktijk in het groen-blauwe domein te omschrijven. Dit zou de focus binnen de opleiding versterken en ook meer duidelijkheid scheppen voor studenten en het werkveld.

Werkveld

Het panel is van mening dat het beroepsprofiel en de eindkwalificaties goed aansluiten bij de behoeften en verwachtingen van het werkveld. Uit de gesprekken blijkt dat het werkveld sterk betrokken is bij de opleiding en dat de opleiding goed heeft geluisterd naar het werkveld. Om het beroepsprofiel te toetsen in de praktijk van het werkveld heeft de opleiding in 2022 een arbeidsmarktonderzoek laten uitvoeren. Bij de verdere uitwerking van het beroepsprofiel en de eindkwalificaties zijn, naast docenten en lectoren van de HAS, ook vertegenwoordigers van het werkveld betrokken geweest. Zo hebben er verschillende werkveldsessies plaatsgevonden met de werkveldcommissie, waarin het beroepsprofiel en de eindkwalificaties zijn besproken. De werkveldvertegenwoordigers die het panel gesproken heeft, gaven aan enthousiast te zijn over de opleiding. De opleiding voorziet volgens hen in een duidelijke behoefte in het werkveld aan professionals die in staat zijn theorie te koppelen aan praktijk. Zodoende kunnen zij de schakel vormen tussen voornamelijk uitvoerende functies (NLQF-niveau 4) en functies op planmatig en strategisch niveau (NLQF-niveau 6). Er is in het werkveld behoefte aan professionals die praktisch kunnen denken en tegelijk de grotere context kunnen overzien.

De behoefte aan deze professionals groeit vanwege de toenemende complexiteit van de context. Het panel constateert dat de betrokken werkveldvertegenwoordigers een goed beeld hebben van het Ad-niveau en welke functies passend zijn voor afgestudeerden van deze opleiding.

De werkveldcommissie bestaat uit vertegenwoordigers van verschillende bedrijven uit de sector en komt minimaal twee keer per jaar samen. Het panel is positief over de inbreng van de werkveldcommissie. Wel vindt het panel dat de samenstelling van de werkveldcommissie nog verbeterd kan worden. In de huidige werkveldcommissie zijn commerciële bedrijven uit de sector goed vertegenwoordigd, maar ontbreken vertegenwoordigers vanuit projectontwikkelaars en overheidsorganisaties, zoals gemeentes en waterschappen. Uit de gesprekken blijkt dat de HAS goede contacten heeft met overheidsorganisaties in de omgeving en hier in andere contexten veel mee samenwerkt. Het panel adviseert de opleiding om de werkveldadviesraad aan te vullen met vertegenwoordigers van deze overheidsorganisaties en projectontwikkelaars. Daarnaast vindt het panel dat de focus op de stedelijke omgeving nog sterker naar voren kan komen in de samenstelling van de werkveldadviesraad. De werkveldadviesraad is nu duidelijk gericht op 'groen', maar minder sterk op 'stad'.

Conclusie

Het panel is van mening dat de opleiding een sterk beroepsprofiel heeft ontwikkeld dat goed is afgestemd op de behoeften van het werkveld en studenten. De eindkwalificaties zijn adequaat geformuleerd en passen goed bij het Ad-niveau.

6.2 **Standaard 2: Onderwijsleeromgeving**

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Oordeel

Voldoet.

Bevindingen en overwegingen

Curriculum

De opleiding omvat 120 EC en is vormgegeven als een tweejarig, voltijds programma. Het curriculum is opgebouwd rond twee leerlijnen: vakinhoud en professionele ontwikkeling. In het eerste jaar zijn de twee leerlijnen los van elkaar vormgegeven. In het tweede jaar zijn ze geïntegreerd in het curriculum. Jaar 1 is opgedeeld in vier blokken van 15 EC. De leerlijn vakinhoud start in het eerste blok met een oriënterende module van 10 EC. In de vakinhoudelijke modules (van ieder 10 EC) in het tweede, derde en vierde blok komen de verschillende fasen van het planproces achtereenvolgens aan de orde. Parallel aan de vakinhoudelijke modules wordt in ieder blok een module (5 EC) rond professionele ontwikkeling gegeven. Het tweede jaar bestaat uit twee semestermodules van 30 EC. In deze modules zijn de twee leerlijnen geïntegreerd en werken de studenten aan grotere, complexere beroepsproducten in opdracht van het werkveld. In het onderwijsplan is voor iedere module beschreven welke eindkwalificaties, leeruitkomsten en onderdelen van de kennisbasis aan de orde komen. Het laatste semester van de opleiding bestaat uit de Meesterproef, waarin vrijwel alle leeruitkomsten samenkomen.

Het panel is van mening dat het curriculum overzichtelijk en goed is opgebouwd. De leeruitkomsten zijn op heldere en logische wijze vertaald naar modules, waardoor studenten in staat worden gesteld om alle leeruitkomsten te bereiken. De opbouw in complexiteit door het curriculum heen is goed zichtbaar in de documentatie. Het panel waardeert dat elke leeruitkomst in meerdere modules aan de orde komt, waardoor studenten op verschillende manieren en in verschillende contexten aan de leeruitkomsten kunnen werken. De opleiding kan volgens het panel nog wel explicieter uitwerken welke concrete vakinhoud in de modules aan de orde komt, met name in de kennisateliërs. Daarnaast geeft het panel de opleiding ter overweging mee om ook een deeltijdse variant te ontwikkelen. In het gesprek gaven de werkveldvertegenwoordigers aan dat ze van mening zijn dat hier een kans ligt voor de opleiding. Zij denken dat de opleiding aantrekkelijk is voor werkenden, zoals zij-instromers of mensen binnen de sector die willen bijscholen, en dat een deeltijdvariant zou aansluiten op de wensen en behoeften van deze groep. In een dergelijke variant zou de combinatie van werken en leren nog verder geoptimaliseerd kunnen worden.

Onderwijsleeromgeving

Het panel vindt dat de onderwijsleeromgeving goed is ingericht, waarbij gebruik is gemaakt van moderne inzichten. De opleiding heeft een duidelijke onderwijsvisie die aansluit bij de doelgroep en het Ad-niveau. De opleiding is zeer praktijkgericht opgezet met veel ruimte voor praktijkleren vanuit het concept van project based learning. Ook formatief handelen en feedbackgeletterdheid spelen een centrale rol in het didactisch concept. Er worden gevarieerde werkvormen ingezet, waaronder kennisateliërs, gastlessen, excursies, werkateliërs (waarin

studenten onder begeleiding van een docent in groepsverband aan opdrachten werken), practica en leerteambijeenkomsten. Daarnaast bestaat een substantieel deel van de opleiding uit stage.

Het panel is positief over de grote rol van stages in de onderwijsleeromgeving. Studenten lopen gedurende de gehele opleiding stage. Ze beginnen in het eerste blok met een oriënterende carouselstage, waarbij ze één dag per week stagelopen op verschillende stageplekken. Tijdens het tweede, derde en vierde blok van jaar 1 vindt de activiteitenstage plaats, waarbij studenten twee dagen per week stagelopen op één stageplek. Het eerste semester van jaar 2 kent een verdiepingsstage van twee dagen per week. De verdiepingsstage biedt studenten de mogelijkheid om zich te focussen op een specifieke context of specifieke onderwerpen. In het laatste semester vindt de afstudeerstage plaats, waarbij studenten in het kader van hun Meesterproef (een deel van) het integrale planproces doorlopen. De afstudeerstage begint met twee dagen per week en bouwt gedurende het semester op naar drie dagen per week. Het panel vindt dat de verschillende stages goed zijn vormgegeven en een mooie opbouw kennen. Ook hebben studenten veel ruimte om de invulling van de stages af te stemmen op hun eigen interesses en behoeften. Het panel waardeert daarnaast de actieve rol van het werkveld bij de vormgeving en uitvoering van de stages. Uit de gesprekken komt naar voren dat de inrichting van de stages in de opleiding in overleg met het werkveld tot stand is gekomen. Tijdens de stages vindt uitgebreide afstemming plaats tussen de student, de stageplek en de opleiding. Zo vinden er per stage minimaal drie dialooggesprekken plaats met de student, de coach (vanuit de opleiding) en de stagebegeleider (vanuit het stagebedrijf). De opleiding heeft volgens het panel goed zicht op de criteria waaraan een goede stageplek moet voldoen. Ook hierin wordt het werkveld actief meegenomen.

Studenten worden volgens het panel op adequate wijze begeleid tijdens de opleiding. In de opleiding is veel aandacht voor de persoonlijke en professionele ontwikkeling van studenten. Zo worden studenten tijdens de gehele opleiding begeleid door een coach. De coach heeft individuele gesprekken met de student over de studievoortgang en over persoonlijke en professionele ontwikkeling. De coach begeleidt studenten ook tijdens de stages. Naast individuele begeleiding vindt er groepsbegeleiding plaats door middel van leerteams. Een leerteam bestaat uit 8-10 studenten en wordt begeleid door de coach. Elke week vinden twee leerteambijeenkomsten plaats. In deze bijeenkomsten leren studenten van en met elkaar door hun ervaringen vanuit de stages, practica en projecten te bespreken.

Het onderwijs wordt verzorgd op de HAS-locatie in 's-Hertogenbosch. Voor een deel van het onderwijs, met name de practica, maakt de opleiding gebruik van de schooltuin. Het panel is van mening dat de voorzieningen en faciliteiten van de HAS toereikend zijn.

Instream

De opleiding is toegankelijk voor studenten met een mbo-4-, havo- of vwo-diploma. Het panel heeft in meerdere gesprekken met de opleiding gesproken over de verschillen tussen de groepen die kunnen instromen. De opleiding legde uit dat ze in de bacheloropleidingen van het cluster ook te maken heeft met deze verschillen, aangezien die ook instroom kennen vanuit zowel havo/vwo als mbo-4. De ervaring is dat de wisselwerking tussen de twee groepen tot waardevolle leeropbrengsten leidt. Waar de ene groep meer theoretische bagage heeft, heeft de andere groep meer praktijkervaring. In de samenwerking tijdens de opleiding kunnen de studenten veel van elkaar leren. Door de kleinschalige opzet en de aandacht voor (individuele) coaching hoopt de opleiding voldoende inzicht te krijgen in de verschillende leerbehoeften van de studenten en op basis daarvan te kunnen differentiëren.

Het panel ziet dat de opleiding zich bewust is van verschillen tussen de diverse groepen die kunnen instromen, maar is van mening dat er meer aandacht nodig is voor hoe beide groepen optimaal gefaciliteerd kunnen worden. De dynamiek rond de verschillen tussen de groepen zal in de Ad-opleiding deels op andere wijze tot uiting komen dan in een bacheloropleiding. Het panel adviseert de opleiding daarom om beter te doordenken hoe beide groepen optimaal ondersteund kunnen worden in hun leerbehoeften.

Docententeam

Het onderwijs wordt verzorgd door een team van zes docenten. Het panel is enthousiast over het docententeam, dat alle benodigde vakinhoudelijke expertise heeft en didactisch bekwaam is. Alle docenten zijn in het bezit van een Basiskwalificatie Examinering (BKE) en zijn didactisch gekwalificeerd, door middel van de Basiskwalificatie Didactische Bekwaamheid (BDB) of een equivalent daarvan. Verschillende docenten in het team hebben ruime ervaring in het werkveld. Ook maakt een onderwijskundige, die ervaring heeft met het Ad-niveau, deel uit van het team. Het panel ziet een mooi, enthousiast docententeam dat gedreven is om de Ad-opleiding vorm te geven. Het team laat daarbij een realistische blik op het (nog te doorlopen) ontwikkelproces zien.

Uit de gesprekken komt naar voren dat er aandacht is voor de professionalisering van de docenten met betrekking tot het Ad-niveau. Zo werd genoemd dat er scholing is op het gebied van formatief handelen en feedbackgeletterdheid. Het panel heeft hier waardering voor, maar vindt ook dat de professionalisering die specifiek gericht is op het Ad-niveau nog versterkt kan worden. Het verzorgen van onderwijs op Ad-niveau vergt andere competenties van docenten. Het panel adviseert de opleiding, mede gezien het feit dat dit de eerste Ad-opleiding binnen de HAS is, om hier meer structureel aandacht voor te hebben, zodat het docententeam zich het Ad-niveau eigen kan maken. Daarnaast merkt het panel op dat de kleine omvang van het docententeam een kwetsbaarheid met zich meebrengt. Het wil de opleiding meegeven om dit goed in de gaten te houden.

Conclusie

Het panel concludeert dat het curriculum goed en overzichtelijk is vormgegeven aan de hand van twee duidelijke leerlijnen. De eindkwalificaties en leertuitkomsten zijn op navolgbare wijze vertaald naar de verschillende modules. De onderwijsleeromgeving is goed ingericht, passend bij het praktijkgerichte karakter van de doelgroep en het Ad-niveau. Daarbij is er veel aandacht voor stage gedurende de gehele opleiding. De toelatingseisen zijn passend. Het panel heeft waardering voor het enthousiaste en goed gekwalificeerde docententeam.

6.3 **Standaard 3: Toetsing**

De opleiding beschikt over een adequaat system van toetsing.

Oordeel

Voldoet.

Bevindingen en overwegingen

Toetsprogramma

De toetsing in de opleiding sluit aan bij het hogeschoolbrede toetsbeleid. Het panel is positief over het toetsbeleid, dat helder is en een goede basis biedt voor de uitwerking van toetsing in de opleiding. In de opleiding worden toetsing en feedback gezien als een manier om het leerproces van studenten te bevorderen. Aansluitend bij het praktijkgerichte karakter van de opleiding worden de leertuitkomsten binnen de vakinhoudelijke leerlijn zoveel mogelijk getoetst door middel van beroepsproducten. Gedurende de verschillende modules leveren studenten diverse beroepsproducten op, afgestemd op de fasen van het planproces die aan de orde komen. Enkele voorbeelden zijn: een uitzettekening, materiaalstaat, beplantingsplan, technische tekening in AutoCAD, meetlat biodiversiteit, moodboard 'Stad van de toekomst', financieel proces, klantgesprek, wijkplan en evaluatie. De beroepsproducten worden verzameld in een portfolio, dat aan het eind van iedere module summatief wordt beoordeeld met een cijfer. De leerlijn professionele ontwikkeling wordt in het eerste jaar getoetst door middel van een verslag, presentatie en portfolio-assessment met criteriumgericht interview. Deze toetsen worden als 'voldaan/niet voldaan' beoordeeld. In het tweede jaar worden de twee leerlijnen geïntegreerd getoetst door middel van een portfolio. Voor de Meesterproef in het laatste semester geven studenten tevens een presentatie over hun project. De Meesterproef wordt beoordeeld door middel van een portfolio-assessment en criteriumgericht interview.

Het panel vindt dat het toetsprogramma goed is uitgewerkt. De vertaling van de leertuitkomsten naar de beroepsproducten binnen de verschillende modules is helder en navolgbaar. Het panel waardeert het sterk praktijkgerichte ontwerp van de toetsing en vindt dat een portfolio bestaande uit beroepsproducten als toetsvorm mooi past bij de doelgroep en het Ad-niveau. Studenten worden helder geïnformeerd over de toetsen en wijze van beoordeling, onder meer in de blok/semesterboeken. Het panel is ook positief over de toepassing van het vier-ogenprincipe bij de ontwikkeling van de toetsbeschrijvingen en beoordelingsformulieren.

Beoordeling

Alle toetsen worden beoordeeld aan de hand van een beoordelingsformulier. Het panel vindt dat de beoordelingsformulieren goed zijn uitgewerkt, maar vindt wel dat de toenemende complexiteit gedurende de opleiding nog beter naar voren zou kunnen komen in de beoordelingsformulieren. Het panel wil de opleiding ook aanmoedigen om het werkveld meer nadrukkelijk te betrekken bij de beoordeling, bijvoorbeeld door werkveldvertegenwoordigers mee te laten kijken naar de beoordelingsformulieren. Dit zou volgens het panel goed passen bij het praktijkgerichte karakter en de grote rol van het werkveld in de opleiding. Daarbij zou het ook bijdragen aan de kennis over het Ad-niveau in het werkveld.

Om de kwaliteit van beoordeling te borgen, ontvangen de beoordelaars ieder blok instructie en vindt er onderlinge kalibratie plaats. Alle beoordelaars moeten een BKE hebben. Bij de beoordeling van de Meesterproef zijn twee assessoren betrokken. Uit de gesprekken blijkt dat de coach een van de assessoren is. De tweede assessor is een onafhankelijke beoordelaar die niet bij het proces betrokken was. Het panel waardeert de inzet

van het vier-ogenprincipe bij de beoordeling van de Meesterproef. Het panel geeft de opleiding ter overweging mee om deze beoordeling te laten uitvoeren door twee onafhankelijke assessoren, om zo de kwaliteit van deze beoordeling verder te verhogen. De stagebegeleider (vanuit het stagebedrijf) heeft een adviserende rol in de beoordeling van de Meesterproef. In de gesprekken gaf de opleiding aan dat de stagebegeleider wordt geïnformeerd over de beoordelingscriteria, onder andere in de dialooggesprekken. Het panel vindt het een goede zaak dat de stagebegeleiders in een adviserende rol worden betrokken bij de beoordeling van de Meesterproef. Wel adviseert het panel om de borging van de kwaliteit van dit advies te verbeteren door uitgebreidere instructie voor en afstemming met de stagebegeleiders te realiseren.

Tijdens het locatiebezoek heeft het panel met de opleiding gesproken over haar visie op toetsing zoals in de documentatie is omschreven. Daarin wordt onder andere benadrukt dat de opleiding flexibilisering belangrijk vindt en dat vanuit die visie is gekozen voor het werken met leeruitkomsten. Het panel onderschrijft deze visie en vindt deze passend bij de Ad-opleiding, zeker met het oog op de diverse instroom. Het is de verwachting dat een deel van de instroom zal bestaan uit studenten die de nodige ervaring hebben opgedaan en bepaalde leeruitkomsten mogelijk al (deels) bereikt hebben. Uit de gesprekken maakt het panel op dat de mogelijkheden voor vrijstellingen en persoonlijke leerroutes echter beperkt zijn. De toetsing, en daarmee ook het toekennen van vrijstellingen, vindt primair plaats op het niveau van de modules en niet op het niveau van de leeruitkomsten. In de gesprekken gaf de opleiding aan dat de leeruitkomsten moeten worden aangetoond binnen de specifieke contexten die in de modules aan de orde komen. Studenten die een leeruitkomst in een andere context hebben aangetoond, moeten die daarom toch nog in de specifieke context van de module laten zien. Het panel denkt dat er nog ruimte voor verbetering is met betrekking tot de consistente doorvoering van de visie op flexibilisering. In dat kader zou de opleiding kunnen overwegen om de mogelijkheden voor vrijstellingen te vergroten en deze minder module-afhankelijk te maken.

Examencommissie

De opleiding valt, samen met de bacheloropleidingen Management van de Leefomgeving, Applied Geo Information Science en Toegepaste Biologie, onder de verantwoordelijkheid van de examencommissie van het cluster Leefomgeving & Natuur. De examencommissie is meegenomen in de ontwikkeling van de nieuwe Ad-opleiding. Zo zijn de eindkwalificaties van de opleiding voorgelegd aan de examencommissie en heeft zij meegekeken bij het toetsplan en het Onderwijs- en Examenreglement. Om de kwaliteit van toetsing en beoordeling te borgen, maakt de examencommissie gebruik van een borgingsagenda. Er zal vier keer per jaar overleg met de opleiding plaatsvinden aan de hand van de borgingsagenda. Ook zal de examencommissie steekproefsgewijs Meesterproeven en andere toetsen controleren. Het panel vindt dat de examencommissie een passende werkwijze hanteert. Ook waardeert het panel het feit dat drie examencommissieleden de Seniorskwalificatie Examinering bezitten.

De nieuwe opleiding is de eerste Ad-opleiding waar de examencommissie mee te maken heeft. Op basis van het gesprek met de examencommissie concludeert het panel dat de examencommissie door het docententeam van de opleiding is voorgelicht over de specifieke kenmerken van het Ad-niveau. Het panel vindt het belangrijk dat de examencommissie zich ook los van de opleiding een beeld vormt van het Ad-niveau. Dit is nodig om een onafhankelijke positie in het borgen van het Ad-niveau te realiseren. Het panel adviseert de examencommissie daarom om zich voorafgaand aan de start van de opleiding te professionaliseren op het gebied van het Ad-niveau, zodat ze voldoende geëquipeerd is om de toetsing en het eindniveau op onafhankelijke wijze te borgen. Het panel heeft kennis genomen van een professionaliseringsplan voor de examencommissie. Hierin wordt onder andere aangegeven dat leden van de examencommissie in het voorjaar 2024 deel zullen nemen aan een landelijke Ad-studiedag, een werkbezoek bij de Ad-opleidingen van Fontys zullen afleggen en dat een HAS-brede studiedag voor examencommissies wordt georganiseerd waarbij het Ad-niveau centraal staat. Daarnaast wordt het externe lid van de examencommissie vervangen door een extern lid dat specifieke ervaring heeft met het Ad-niveau. Het panel is positief over deze plannen en beveelt de opleiding aan om deze te implementeren voorafgaand aan de start van de opleiding.

Conclusie

Het panel concludeert dat het toetsprogramma goed in elkaar zit. De opleiding zet gevarieerde toetsvormen in die passen bij het praktijkgerichte karakter van de opleiding. Studenten worden goed geïnformeerd over de toetsen en wijze van beoordeling. De opleiding neemt adequate maatregelen om de validiteit en betrouwbaarheid van toetsing en beoordeling te vergroten. Zo wordt het vier-ogenprincipe gehanteerd bij de ontwikkeling van toetsbeschrijvingen en beoordelingsformulieren en moeten beoordelaars BKE-gekwalificeerd zijn. Beoordelaars ontvangen uitgebreide instructie en kalibreren ieder blok. De Meesterproef wordt beoordeeld door twee assessoren. De examencommissie hanteert een passende werkwijze om de kwaliteit van toetsing en beoordeling te borgen.

6.4 Graad

Het panel adviseert om de volgende graad aan de opleiding toe te kennen: Associate degree.

6.5 Opleidingsnaam

Het panel onderschrijft de constatering van de Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs dat de termen 'agro' en 'food' uit de opleidingsnaam 'Agro, Food en Leefomgeving' niet aan de orde komen in de opleiding. De inhoud van de opleiding heeft duidelijk betrekking op 'leefomgeving', terwijl de aspecten 'agro' en 'food' niet of nauwelijks terugkomen in de beschreven eindkwalificaties, leeruitkomsten en het curriculum. Het panel is van mening dat 'Agro, Food en Leefomgeving' geen passende naam is voor de opleiding, omdat deze naam niet aansluit bij de inhoud van de opleiding. Het panel adviseert om de opleiding de naam 'Groene Leefomgeving' te geven. Deze naam dekt de lading van de opleiding zoals die door het panel is beoordeeld in deze procedure.

Afkortingen

BDB	Basiskwalificatie Didactische Bekwaamheid
BKE	Basiskwalificatie Examinering
BoKS	Body of Knowledge and Skills
EC	European Credits
HAS	HAS green academy
NLQF	Nederlands Kwalificatieraamwerk

